

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

«ΥΓΕΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ»
ΕΣΔΝΕ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΡΙΩΝ – ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τόμος 34, Τεύχος 3
Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1995

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Μπορεί να καλλιεργείται η γνώση χωρίς ταυτόχρονη καλλιέργεια των αξιών; Νοσηλευτικές προοπτικές
2. Αβεβαιότητα στην αρρώστεια: Μια σημαντική μεταβλητή στη νοσηλευτική πράξη
3. Από το ημερολόγιο μιας ερυθροσταυρίτισσας. Ένα χρόνο μετά τους σεισμούς του Πύργου
4. Αρτηριακή υπέρταση στην παιδική ηλικία
5. Η αξιολόγηση στη νοσηλευτική εκπαίδευση
6. Αξιολόγηση 21ου Πανελληνίου Νοσηλευτικού Συνεδρίου. 17-19 Μαΐου 1994
7. Συνέδρια
8. Οδηγίες για τους συγγραφείς

CONTENTS

1. Can knowledge be promoted and values ingored? Nursing perspectives
2. Uncertainty in illness: an important variable in nursing practice
3. From the diary of a Red Cross nurse. One year after the earthquake of Pyrgos
4. Hypertention in children
5. Evaluation in nursing education
6. Evaluation of the 21st Panhellenic Nursing Congress. 17-19 May 1994
7. Congresses
8. Instructions to authors

Vol 34, No 3
July – September 1995

NOSILEFTIKI

QUARTERLY PUBLICATION OF THE
HELLENIC NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

Εθνικός Σύνδεσμος
Διπλωματούχων Νοσηλευτριών - Νοσηλευτών
Ελλάδος
Πύργος Αθηνών, Γ' κτίριο, 2ος όροφος
Μεσογείων 2, 115 27 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 77 02 861

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε. Αγιώτου - Δημοπούλου
Ε. Γουλιά
Α. Καλοκαιρινού
Μ. Μαλγαρινού
Α. Παπαδαντωνάκη
Ε. Πατηράκη
Α. Πορτοκαλάκη
Α. Ραγιά
Ε. Χαραλαμπίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μαρία Μαλγαρινού
Επίτ. Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθηνών
Πύργος Αθηνών - Γ' Κτίριο
2ος όροφος - 115 27 ΑΘΗΝΑ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Φωτοστοιχειοθεσία - Σχεδιασμοί
Εξώφυλλο - Εκτύπωση

ΣΗΤΑ
ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κ. & Γ. ΖΕΡΜΠΙΝΗ Ο.Ε.

Κεντρικό : Χαριλάου Τρικούπη 73, Αθήνα, Τηλ. 36 14 741
Εργοστάσιο : Σουλίου 10, Άγ. Δημήτριος, Τηλ. 99 42 382
Βιβλιοπωλείο : Μικράς Ασίας 76, Γουδί, Τηλέφ. 77 98 654

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Νοσηλεύτριες/ές-Σπουδάστριες/ές ...	2500 δρχ.
Οργανισμοί-Εταιρείες-Βιβλιοθήκες ..	4500 δρχ.
Εξωτερικού	40 \$
Τιμή τεύχους	750 δρχ.
Τιμή τευχών 1990, 1991	600 δρχ.
» » 1985 - 1989	500 δρχ.
Παλαιότερα τεύχη	400 δρχ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Μπορεί να καλλιεργείται η γνώση χωρίς ταυτόχρονη καλλιέργεια των αξιών; Νοσηλευτικές προοπτικές
Α. Ραγιά 121
2. Αβεβαιότητα στην αρρώστεια: Μια σημαντική μεταβλητή στη νοσηλευτική πράξη 127
Α. Σαχίνη-Καρδάση
3. Από το ημερολόγιο μιας ερυθροσταυρίτισσας.
Ενα χρόνο μετά τους σεισμούς του Πύργου 135
Α. Πορτοκαλάκη
4. Αρτηριακή υπέρταση στην παιδική ηλικία 142
Β. Μάτζιου
5. Η αξιολόγηση στη νοσηλευτική εκπαίδευση 148
Σ. Κοτζαμπασάκη
6. Αξιολόγηση 21ου Πανελληνίου Νοσηλευτικού Συνεδρίου. 17-19 Μαΐου 1994 156
Ε. Γουλιά
7. Συνέδρια 162
8. Οδηγίες για τους συγγραφείς 164

CONTENTS

1. Can knowledge be promoted and values ingored?
Nursing perspectives 121
A. Raya
2. Uncertainty in illness: an important variable in nursing practice 127
A. Sahini-Kardasi
3. From the diary of a Red Cross nurse. One year after the earthquake of Pyrgos 135
A. Portokalaki
4. Hypertention in children 142
V. Mantziou
5. Evaluation in nusring education 148
S. Kotzabassaki
6. Evaluation of the 21st Panhellenic Nursing Congress. 17-19 May 1994 156
E. Goulia
7. Congresses 162
8. Instructions to authors 164

Μπορεί να καλλιεργείται η γνώση χωρίς ταυτόχρονη καλλιέργεια των αξιών; Νοσηλευτικές προοπτικές

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΧΡ. ΡΑΓΙΑ

Καθηγήτρια Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Περίληψη: Το παρόν άρθρο σχολιάζει το εκπαιδευτικό έργο του Πανεπιστημίου, κατά πόσο μπορεί να καλλιεργεί μεμονωμένα τη γνώση χωρίς και τις αξίες της ανθρώπινης ζωής και μελετά τις επιπτώσεις και προοπτικές στη νοσηλευτική εκπαί-

δευση. Το Πανεπιστήμιο γίνεται αληθινό κέντρο παιδείας για την εκπαίδευση νοσηλευτών, ικανών να παρέχουν ολική εξατομικευμένη νοσηλευτική φροντίδα στην κοινωνία, μόνο με την ταυτόχρονη καλλιέργεια της επιστήμης και των αξιών.

Το Πανεπιστήμιο ως κέντρο παιδείας

Πανεπιστήμιο είναι το λίκνο που ανατρέφει δημόσιους λειτουργούς, ερευνητές, ηγέτες, εργάτες του πνεύματος, ακαδημαϊκούς επιστήμονες. Είναι όλος ο κύκλος των επιστημών, κοιτίδα πνευματικής και πολιτιστικής ακτινοβολίας.

Πανεπιστήμιο είναι εργαστήρι αγωγής και μόρφωσης. Η πορεία του ρυθμίζεται και κατευθύνεται από το πνεύμα και τα ιδανικά της παιδείας. Της παιδείας, όπως οι Έλληνες την όρισαν ως το «πρώτο των καλλίστων» αγαθό, μορφωτικό, ανθρωποπλαστική δύναμη, διάπλαση προσωπικοτήτων, καλλιέργεια της αρετής και του πόθου της τελειότητας.

Γράφει ο Πλάτων:

«... την δε προς αρετήν εκ παίδων παιδείαν, ποιούσαν επιθυμητήν τε και εραστήν του πολίτην γενέσθαι τέλεον, άρχειν τε και άρχεσθαι επιστάμενον μετά δίκης. Ταύτην την τροφήν αφορισάμενος ο λόγος ούτος, ως εμοί φαίνεται, νυν βούλοιτ' αν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, την δε εις χρήματα τείνουσαν ή τινα προς ισχύν, ή και προς άλλην τινά σοφίαν άνευ νου και δίκης, βάνανυσον τ' είναι και ανελεύθερον και ουκ αξίαν το παράπαν παιδείαν καλείσθαι» (Νόμοι)¹.

(... παιδεία είναι η από της παιδικής ηλικίας διαπαιδαγώγηση προς την αρετή, που κάνει τον πολίτη να επιθυμεί και να αρέσκεται στο να γίνει τέλειος, να γνωρίζει δε να άρχει και να άρχεται με δικαιοσύνη. Αυτή τη διαπαιδαγώγηση, θα έπρεπε μου φαίνεται να ονομάζομε ως τη μόνη παιδεία, εκείνη δε που αποβλέπει στον πλούτο, ή μια άλλη προς την ισχύ, ή μια τρίτη ακόμη που αποβλέπει στην απόκτηση γνώσεων χωρίς φρόνηση και δικαιοσύνη, ότι είναι χυδαία και ανελεύθερη και ότι δεν αξίζει καθόλον να την ονομάζει κανείς παιδεία)².

Ο υπέρτατος σκοπός της εκπαίδευσης είναι η δημιουργία ανθρώπων. Και άνθρωποι δεν νοούνται χωρίς ειλικρινή και βαθιά πίστη στα ανώτερα ιδανικά, τις αιώνιες αξίες της ζωής³. Για το πανεπιστήμιο το είπε ο Πλάτων: «πάσα επιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης και της άλλης αρετής πανουργία, ου σοφία φαίνεται» (Μενέξενος)¹ (κάθε πνευματική επίδοση, όταν χωρίζεται από τη δικαιοσύνη και την άλλη αρετή, φαίνεται πανουργία και όχι σοφία).

Το αληθινό, το ωραίο, το δίκαιο, το ηθικό, το δείο, είναι αιώνιες αξίες που ισχύουν πάντοτε. Η αγωγή που τις μεταδίδει συνδέει «το είναι με το πρέπον, το γίνεσθαι με το δέον γίνεσθαι, την

πραγματικότητα με το ιδεώδες» όπως λέει ο Ισιγόνης⁴.

Η παιδεία ή το έργο της αγωγής και της εκπαίδευσης, που συντελείται στο πανεπιστήμιο, είναι τρισδιάστατη: μετάδοση, κριτική και δημιουργία. Η παιδεία «κοινωνεί», δηλαδή μεταβιβάζει στη νέα γενιά ανθρωπιστικές αξίες, γνώσεις, τρόπους ζωής κ.λ.π., που θεωρούνται «αξιογνώστα επιτεύγματα», καταστάσεις όλων των προηγούμενων γενεών με μορφή πολιτιστικών αγαθών. Η παιδεία δίνει επίσης ευκαιρίες για την κριτική εξέταση αυτών των αξιών, γνώσεων και τρόπων ζωής, για πληροφορημένες επιλογές, διαφοροποιήσεις, τροποποιήσεις, προσαρμογές, τελειοποιήσεις ή και ενστερνισμό τους ύστερα από ενσυνείδητη παραδοχή. Η παιδεία παράγει ακόμη τις αναγκαίες συνθήκες και το κατάλληλο περιβάλλον για τη δημιουργία νέων αξιών, γνώσεων, τρόπων ζωής κ.α. που θα βοηθήσουν στην εξασφάλιση της επιβίωσης των συγχρόνων και μελλοντικών γενεών με βελτιωμένη την ποιότητα της ζωής⁵.

Επομένως, το εκπαιδευτικό έργο του πανεπιστημίου δεν μπορεί, δεν πρέπει να περιοριστεί στον «καθαρό» νομισματικό τομέα με την απλή τροφοδότηση και ανάπτυξη της διάνοιας έστω σε υψηλό βαθμό στην περίπτωση ανάπτυξης επιστημών και ερευνητών εξειδίκευσης υψηλής στάθμης.

Ο φοιτητής πρέπει να μάθει να σκέπτεται και να λογικεύεται, να συγκρίνει, να διακρίνει και να αναλύει, να εκλεπτύνει την αντίληψη, να μορφώνει την κρίση του και να οξύνει τη νοητική του διορατικότητα. Όπως γράφει ο ομότιμος καθηγητής της ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Κ. Γαρδίκας, ο φοιτητής προετοιμάζεται να εμπλουτίσει την κοινωνία με την άρτια σκέψη του, τον κριτικό νου, το καλλιεργημένο πνεύμα και το υψηλό επίπεδο γνώσεων καθώς και την τεχνική της εφαρμογής τους στα ειδικά πεδία⁶. Ο φοιτητής πρέπει ακόμη να ασπασθεί ορισμένες αξίες, που θα αντιπροσωπεύουν τις ιδέες και τους σκοπούς για τους οποίους θα ζήσει, και το σπουδαιότερο, για τους οποίους αν χρειασθεί θα θυσιάσει. Οι αξίες αυτές δίνουν σταθερότητα στη ζωή του παρά τις απρόβλεπτες δυνάμεις-ανθρώπινες, τεχνικές ή φυσικές, που θα επιδρούν για να ανακόψουν την πορεία του.

Αυτό που ο φοιτητής χρειάζεται να μεταφέρει μαζί του, φεύγοντας από το πανεπιστήμιο, δεν είναι μόνη η γνώση,¹² αλλά τι θα τον κατευθύνει

στη χρήση της γνώσης του⁷. Πρέπει να μεταφέρει το φως του πολιτισμού για να φωτίσει την επιστήμη, την έρευνα και την τεχνολογία του ιδιαίτερου επαγγέλματός του. Διότι χρειάζονται αρχές, αξίες, φιλοσοφία και όχι μεμονωμένη ανάκληση γνώσεων-σαν το μαγνητόφωνο-στην έκφραση, την πράξη, την άσκηση της επιστήμης⁸⁻¹¹.

Η γνώση άλλωστε ως γνώση είναι ένα ψυχικό φαινόμενο. Δεν είναι μόνο γνώση των αντικειμένων και ορισμός των αντικειμένων. Είναι και αυτοορισμός. Η γνώση έχει ηθικό χαρακτήρα και συνεπώς παιδαγωγική αποστολή και σκοπό. Αγωγή προς αρετή είναι σχεδόν πάντα συγχρόνως και αγωγή προς γνώση¹².

Σκοπός του πανεπιστημίου και αξίες

Σκοπός του πανεπιστημίου είναι η καλλιέργεια των στάσεων και των ιδιοτήτων του χαρακτήρα, που συμβολίζουν τον μορφωμένο άνθρωπο και είναι ευδύνη των καθηγητών όλων των μαθημάτων. Κάθε μάθημα τόσο από τις δετικές όσο και από τις κοινωνικές επιστήμες, μπορεί να διδαχθεί έτσι ώστε να αυξήσει στον φοιτητή: τον σεβασμό για την αλήθεια, την αξία και τα δικαιώματα των άλλων, την αναγνώριση της προσωπικής του αξίας αλλά και της άγνοιας και της μικρότητάς του μέσα στο σύμπαν, την αγάπη της σοφίας και τον πόθο για πληρέστερη γνώση, τη φιλοσοφική σκέψη για τη θέση και τον προορισμό του ανθρώπου στον κόσμο, καθώς και το ερευνητικό ενδιαφέρον για να ανακαλύπτει όλο και υψηλότερες θεωρήσεις της ζωής¹³.

Ο φοιτητής ως μοναδική, αδιαίρετη και ανεπανάληπτη βιοψυχοκοινωνική και πνευματική οντότητα, είναι αξιολογική ύπαρξη και δεν μπορεί να ανυψωθεί από την ανεπάρκεια και τις φυσικές αδυναμίες του σε ανώτερα επίπεδα πνευματικής ζωής και δημιουργίας μόνο με τη γνώση. Δεν μπορεί να μορφωθεί πραγματικά και να γίνει άρτιος και ολοκληρωμένος, αν δεν ικανοποιηθούν ισόρροπα, σύστοιχα και αρμονικά όλες οι έμφυτες αξιολογικές τάσεις και προδιαθέσεις της ψυχής του. Αυτό θα κατορθωθεί με την εξοικείωση και τη βίωση ή πραγματοποίηση δεμελιωδών αξιών, κατάλληλα εναρμονισμένων και ιεραρχημένων. Κανένα πρόγραμμα, όσο περιεκτικό και επιστημονικά τέλειο κι αν φαίνεται, δεν είναι επαρκές αν δεν προσφέρει και αξίες^{14,15}.

Οι αξίες ισχύουν, ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν άνθρωποι που τις κατανοούν, όπως ισχύουν και οι μαθηματικές αλήθειες, ανεξάρτητα από το αν υπάρχουν άνθρωποι που δεν τις καταλαβαίνουν. Και το θεώρημα του Πυθαγόρα ίσχυε πριν εκείνος το ανακαλύψει. Οι αξίες υπάρχουν αντικειμενικά, έστω κι αν όλοι οι άνθρωποι δεν έχουν αναπτύξει την αξιολογική τους ευαισθησία ή έχουν πάθει άμβλυνση της αξιολογικής συνείδησης και δεν αισθάνονται ή δεν βιώνουν όλες τις αξίες στον ίδιο βαθμό. Αν, π.χ., κάποιος έχει πάθει βλάβη στα μάτια και δεν διακρίνει ή βλέπει καθόλου τα χρώματα, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει η αρμονία των χρωμάτων στη φύση ή στα έργα της τέχνης¹⁶.

Το Πανεπιστήμιο δεν μπορεί να εγκαταλείψει κάθε αξίωση καθοδήγησης της δέλσης και έλξης προς τις αξίες και τα ιδανικά της ανθρωπίνης ζωής. Δεν μπορεί να επικαλεσθεί τη δικαιολογία ότι μια τέτοια τυχόν παιδαγωγική θα σήμαινε εξαναγκαστική ρυμούλκηση της συνείδησης και περιορισμό της ανθρωπίνης ελευθερίας.

Ελευθερία και αξίες είναι έννοιες αλληλεξαρτώμενες. Δεν είναι δυνατό να υπάρχει η μια χωρίς την άλλη. Χωρίς αξίες η ζωή του ανθρώπου δεν έχει κατεύθυνση. Αν ο άνθρωπος δεν ξέρει για ποιο λιμάνι πλέει, κανένας άνεμος δεν είναι ευνοϊκός. Οι αξίες που πυροδοτούν το συναίσθημα και είναι τα κίνητρα και τα ελατήρια της ανθρωπίνης βούλησης, ενεργούν πάνω σ' αυτή όχι σαν δυνάμεις εξαναγκασμού αλλά σαν δείκτες των σκοπών. Η κανονιστική υπόδειξη της κατεύθυνσης της πορείας από τις αξίες δεν αποκλείει αλλά προϋποθέτει την ελευθερία. Η γραμμή πλεύσης ενός πλοίου δεν καθορίζεται αναγκαστικά από τ' αστέρια ή από την πυξίδα. Αυτά υποβοηθούν απλώς τον πλοίαρχο να βρει και να διαλέξει οικειοδελώς την κατεύθυνση του πλοίου¹⁷.

Οι αξίες δεν προσδιορίζουν την προσωπικότητα, αλλά η ελεύθερη προσωπικότητα, όταν δέχεται τα δεοντολογικά αιτήματα που προβάλλονται από τις αξίες, προσδιορίζει τον εαυτό της. Πραγμάτωση των αξιών σημαίνει αυτοπραγμάτωση και αυτοδιαμόρφωση του ανθρώπου. Μόνο έτσι γίνεται ο άνθρωπος αληθινά άνθρωπος και φορέας γνήσιου πολιτιστικού πνεύματος.

Οι πνευματικές αξίες, όταν μάλιστα μεταδίδονται συντονισμένα από όλους τους φορείς, τους παράγοντες και τις δομές της παιδείας, χωρίς να

περιορίζεται η αυτοτέλεια του κάθε φορέα, μοιάζουν με το νερό της βροχής. Το νερό καθώς εισέρχεται στα διάφορα φυτά, εμφανίζεται λευκό στο κρίνο, κόκκινο στο τριαντάφυλλο, πορφυρό στους μενεξέδες και στους υακίνθους και ποικιλόμορφο στις παντοειδείς μορφές των φυτών. Και στον φοίνικα γίνεται άλλο, στην κληματαριά διαφορετικό και σ' όλα προσλαμβάνει όλες τις μορφές¹⁸. Έτσι και οι αξίες μπορούν να ενεργοποιούνται καρποφόρα και ζωτικά μέσα στις εκπαιδευτικές δομές του πανεπιστημίου και να δημιουργούν αναρίθμητους χρωματικούς τόνους. Μερικοί απ' αυτούς, κατά τον καθηγητή Ε. Θεοδώρου, είναι το φως, η αλήθεια, η αληθινή ομορφιά, η αληθινή ελευθερία, η αγάπη, η κοινωνική δικαιοσύνη, η καταδίκη της αδικίας και της εκμετάλλευσης του ανθρώπου από τον συνάνθρωπο, η εντιμότητα, η ειλικρίνεια, ο γνήσιος φεμινισμός, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η αλληλεγγύη, η γνήσια δημοκρατική συνείδηση, η πραγματική ειρήνη¹⁹.

Μόνο έτσι το πανεπιστήμιο καταξιώνεται ως κέντρο παιδείας και εκπληρώνει την εθνική και διεθνή ιστορική του ευθύνη και συμβολή.

Αξίες και νοσηλευτική εκπαίδευση

Η νοσηλευτική πλησιάζει και υπηρετεί τον άνθρωπο ως βιοψυχοκοινωνική και πνευματική οντότητα. Η νοσηλευτική είναι δείο έργο²⁰, πνοή και ποίημα αγάπης²¹, μορφή ηρωισμού και δυσίας²². Είναι επιστήμη, τέχνη και πνεύμα²³. Θεωρείται ηθική δημιουργική δύναμη μέσα στην κοινωνία²⁴. Επομένως η άσκηση της νοσηλευτικής και ιδιαίτερα της ψυχιατρικής απαιτεί όχι μόνο επιστημονικές γνώσεις, διαπροσωπικές, διανοητικές και τεχνικές ικανότητες και δεξιότητες, αλλά και ένα σύστημα ανθρωπιστικών αξιών παραδεκτών και τηρουμένων από κάθε νοσηλευτή^{25,26}. Η νοσηλευτική φιλοσοφία μπορεί να χρησιμεύσει ως πηγή ή ρεπερτόριο, ως θησαυροφυλάκιο αξιών μεταξύ των οποίων διακρίνονται η ευθύνη, ο σεβασμός προς την ανθρωπίνη αξιοπρέπεια, η δυσία, η πίστη και η αγάπη, αξίες που μπορούν να εμπνεύσουν το νοσηλευτικό ηρωισμό²², τη φροντίδα με θαλπωρή και τη χωρίς όρους αποδοχή των πασχόντων²⁷.

Πράγματι, η αποτελεσματική φροντίδα των πονεμένων σωματικά και ψυχικά αρρώστων και

αναπήρων δεν είναι καθόλου εύκολο έργο. Προϋποθέτει γνώση, δάρρος, υπομονή, δύναμη, εργατικότητα, ψυχική ευαισθησία, ανώτερες πνευματικές αρχές, ικανότητα λήψης και εκτέλεσης ηθικών αποφάσεων που έχουν σχέση με το σεβασμό της ιερότητας της ανθρωπίνης ζωής και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου²⁸⁻³². Ο διεθνής κώδικας ηθικών καθηκόντων των νοσηλευτών³³ προσφέρει μια επιβεβαίωση ότι η νοσηλευτική συμπεριφορά πρέπει να διέπεται από υψηλά ιδεώδη.

Η θεωρία της Watson, που περιγράφει τη νοσηλευτική ως επιστήμη του ανθρώπου και της ανθρωπίνης φροντίδας, επισημαίνει την επιτακτική ανάγκη της σπουδής των θεμάτων από τις βασικές και ανθρωπιστικές επιστήμες³⁴. Η φροντίδα θεωρείται ως η ουσία της νοσηλευτικής από τη Leininger³⁵. Η ηθική αξία της φροντίδας αναλύεται από τη Fry³⁶ και το πρότυπο του νοσηλευτού - ψυχοθεραπευτού περιγράφεται από τη Bransfield³⁷. Τα χαρακτηριστικά του προτύπου αυτού προβάλλονται με ένα ιδεόγραμμα που περικλείει μητρική φροντίδα, δεκτικότητα, απαντητικότητα, ευαισθησία και αγάπη. Το μήνυμα που εκπέμπεται είναι ότι μόνες οι διανοητικές επινοήσεις και οι χωρίς νόημα μηχανικές εκτελέσεις δεν μπορούν να θεραπεύσουν. Επιπλέον η διαπλαστική δύναμη της φροντίδας σχολιάζεται από τις Benner και Wrubel³⁸. Κάθε μέρα οι νοσηλευτές και ιδιαίτερα οι νοσηλευτές ψυχικής υγείας αντιμετωπίζουν περιστάσεις, που προβάλλουν ηθικά ερωτήματα και διλήμματα. Τα διλήμματα αυτά συχνά απαιτούν από τους νοσηλευτές να πάρουν αποφάσεις ηθικού χαρακτήρα και να ζήσουν με τις συνέπειες των αποφάσεών τους.

Τα ηθικά προβλήματα αυξάνουν όσο αυξάνουν και οι πρόοδοι και οι εφαρμογές της τεχνολογίας στο χώρο της υγείας³⁹, ενώ δεν παρατηρείται ανάλογη αύξηση της ευαισθησίας για τις ηθικές επιπτώσεις των εφαρμογών αυτών⁴⁰. Κατά συνέπεια κάθε νοσηλευτής πρέπει να προσπαθεί να έχει ένα σύστημα αξιών ως δεοντολογική βάση και φωτεινό σηματοδότη για να παίρνει και εκτελεί ηθικές αποφάσεις. Αποφάσεις που προωθούν τους σκοπούς της νοσηλευτικής και τον κάνουν να ζει αρμονικά με τη συνείδησή του. Στο σημείο αυτό προβάλλει καίριο το ερώτημα: Αν οι αξίες και οι ηθικές αρχές του νοσηλευτού δεν του επιτρέπουν είτε να συμμετέχει σε ορισμένες χειρουργικές

επεμβάσεις είτε να ανέχεται ή ευνοεί ορισμένους τύπους φροντίδας, ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες των αποφάσεών του; Απώλεια χρημάτων; απώλεια της δέσης του ή άλλες απώλειες;

Οι Davis και Aroskar⁴¹ προτείνουν την τήρηση του «χρυσού κανόνα» σε περιστάσεις ηθικών διλημμάτων. Συμβουλεύουν, δηλαδή, κάθε νοσηλευτή να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων όπως θα ήθελε να σέβονται οι άλλοι τα δικά του (εννοείται και το δικαίωμα να γεννηθεί κανείς και το δικαίωμα να ζήσει ακόμη και με μια αναπηρία). Και μέσα σ' αυτό το πλαίσιο να βλέπει τις υποχρεώσεις του προς τον εαυτό του, τον άρρωστο, τη νοσηλευτική και τη δέση του στην εργασία. Οι Benner και Wrubel³⁸ υποστηρίζουν ότι η νοσηλευτική φροντίδα που εμπνέεται από ηθικές αρχές όσο και αν κοστίζει από πολλές πλευρές στον νοσηλευτή, τον εμπλουτίζει ψυχικά και τον καταξιώνει ως προσωπικότητα. Η φύση του νοσηλευτικού έργου κάνει επιτακτική την ανάγκη, ορισμένες ανώτερες αξίες να διδάσκονται στους φοιτητές θεωρητικά και με κλινικές εμπειρίες παράλληλα και μαζί με τα επιστημονικά θέματα του εκπαιδευτικού προγράμματος. Η Margretta Styles, διεθνής νοσηλευτική φυσιολογία, καθηγήτρια νοσηλευτικής στο Πανεπιστήμιο Καλιφόρνιας στο Σαν Φρανσίσκο και επίτιμος διδάκτωρ του Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Αθηνών, έκαμε μια μεγαλειώδη διακήρυξη: Τι πιστεύει για τη φύση και την αποστολή της νοσηλευτικής. Μέσα στη διακήρυξη αυτή τονίζει ότι η νοσηλευτική ως έργο που υπηρετεί το κοινωνικό καλό και ως ανθρωπιστική επιστήμη, έχει ένα αξιόλογο προσανατολισμό. Συνεπώς οι νοσηλευτικές σχολές πρέπει να μεταδίδουν στους φοιτητές και να τους εξοικειώνουν με τα πρότυπα, τους κανόνες, τις αξίες και τους ρόλους του επαγγέλματος, παράλληλα με την καλλιέργεια των επιστημονικών γνώσεων και δεξιοτήτων⁴².

Τα νοσηλευτικά εκπαιδευτικά μας προγράμματα επιδιώκουν να μεταδώσουν στους φοιτητές τη νοσηλευτική, την επιστήμη της φροντίδας, την τέχνη και το πνεύμα της. Το πρωτείο της φροντίδας πρέπει να είναι κεντρικό, να επικρατεί, εμπνέει, βηματοδοτεί και διαποτίζει τη νοσηλευτική μας εκπαίδευση, άσκηση, έρευνα και τους νοσηλευτικούς οραματισμούς μας για το μέλλον.

ΤΕΛΕΙΩΝΟΝΤΑΣ, τονίζεται ότι σε όλα τα επίπεδα της νοσηλευτικής εκπαίδευσης δεν μπορεί

να καλλιεργείται η γνώση χωρίς ταυτόχρονη καλλιέργεια των αξιών. Στο Τμήμα Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, η νοσηλευτική δεοντολογία διδάσκεται συνδυασμένη με το μάθημα της βασικής νοσηλευτικής και τα άλλα νοσηλευτικά μαθήματα, με όλες σχεδόν τις σύγχρονες διδακτικές στρατηγικές. Οι νοσηλευτικές αξίες συναρμολογούνται και εντάσσονται στο ακόλουθο τρίπτυχο των δεμελιωδών αξιών⁴³:

1. Ολική θεώρηση του ανθρώπου ως μοναδικής βιοψυχοκοινωνικής και πνευματικής οντότητας

2. Πίστη και σεβασμός στην εσώτερη αξία του ανθρώπου, την ιερότητα της ζωής και τα ανθρωπινα δικαιώματα

3. Φροντίδα των σωματικά ή ψυχικά αρρώστων και αναπήρων με προσωπικό ενδιαφέρον και νοσηλεύουσα αγάπη.

Στην τεχνοκρατική και σχεδόν απρόσωπη εποχή μας, μόνο με την ταυτόχρονη καλλιέργεια της επιστήμης και των αξιών, το πανεπιστήμιο γίνεται αληθινό κέντρο παιδείας για την εκπαίδευση νοσηλευτών, ικανών να παρέχουν ολική εξατομικευμένη νοσηλευτική φροντίδα άριστης ποιότητας σήμερα και στο μέλλον.

Can Knowledge be promoted and values ignored? Nursing perspectives

A. Raya

Summary

This article comments upon the educational task of the university, whether knowledge can be promoted apart from the values of human life and thus explores the perspectives in nursing education. The university becomes a worthy centre of paideia for educating nurses competent to provide holistic personalized nursing care to people, only with the simultaneous promotion of knowledge and values.

Βιβλιογραφία

1. Πλάτωνος. Νόμοι Α 643 Ε, 644 Α, Β και Μενέξενος 246 Ε, 247 Α.
2. Φίλιππας Κ.Σ.: Πλάτωνος Νόμοι, Τόμ. Γ' Αθήνα: Πάπυρος 1964: 251.

3. Χ.Ε.Ε.Α. Θεμελιώδεις αξίες στην παιδεία. Αθήνα: 1983: 18.
4. Ισιγόνης Α.: Γενική διδακτική. Ρόδος. 1955.
5. Δάϊκος Γ.: Το νόημα της ιατρικής παιδείας. Αθήνα 1970: 11.
6. Γαρδίκας ΚΔ.: Γύρω από την προπτυχιακή ιατρική εκπαίδευση. Αθήνα: 1992: 4.
7. Anderson R.H.: Teaching in a world of change. New York: Harcourt. Brace & World. 1966: 16-17.
8. Carr W.E.: Values and curriculum. Washington, DC: 1970: 76.
9. Rosenbaum R.A., et al: Academic freedom and the classified information system. Science, 1983, 219 (4582): 257-259.
10. Ericksen S.C.: The essence of good teaching. San Francisco: Jossey-Bass, 1985: 38.
11. Μαρκέτος Σ.Γ.: Ανθρωπιστική ιατρική: Το αντίδοτο της αχαλίνωτης τεχνολογικής ιατρικής. Materia Medica Greca 1988, 16(1): 1-3.
12. Highet G.: The art of teaching. New York: Vintage Books. 1950: 10.
13. Williams A.: General education in higher education. New York: Columbia University, 1968: 29-30.
14. Ιωαννίδης Α.Ι., Επιβατιανός Π.: Η αναγκαιότητα της διδασκαλίας της ιατρικής ηθικής στις ιατρικές σχολές. Ιατρική 1990, 58(2): 119-127.
15. Pullias E., and Lockhart A.: Toward excellence in college teaching. Dubuque. 1963: 84.
16. Χρυσάφης Β.: Οι πνευματικές αξίες του πολιτισμού. Ακτίνες 1982. Μάιος: 137-141.
17. Raya A.: Can knowledge be promoted and values ignored? Implications for nursing education. J. Adv. Nurs. 1990, 15: 504-509.
18. Κύριλλος Ιεροσολύμων. ΒΕΠΕΣ 39: 205.
19. Θεοδώρου Ε.: Το ιδεώδες της παιδείας. Αθήνα, 1985: 38-39, 66.
20. Θεόδωρος Στουδίτης. Ίαμβος ΙΖ' Εις τον νοσοκόμον. PG 99, 1785D.
21. Ραγιά Α. Η αδελφή: Το μεγαλείο του έργου της. Αθήνα: ΕΥΝΙΚΗ, 1972: 38.
22. Λανάρα Β.: Ηρωισμός και νοσηλευτική. Αθήνα : 1977, 150.
23. Price A.: The art, science and spirit of nursing. 3rd ed. Philadelphia: Saunders, 1965.
24. Sarvimaki A.: Nursing care as moral, practical, communicative and creative activity. J. Adv. Nurs. 1988, 13: 462-467.
25. La Monica E.: The nursing process. A humanistic approach. Menlo Park: CA: Addison - Wesley, 1979: 503, 505.
26. Potter P., and Perry A.: Fundamentals of

- nursing-Concepts, process and practice. St. Louis: Mosby, 1985: 237.
27. Erickson H.C., Tomlin E.M., and Swain M.A.: Modeling and role-modeling. A theory and paradigm for nursing. Englewood Cliffs NJ: 1983: 53.
 28. Wilson H.S., and Kneisl C.R.: Psychiatric nursing. 4th ed. Redwood City CA, Addison - Wesley, 1992: 121.
 29. Ραγιά Α.: Βασική νοσηλευτική. Θεωρητικές και δεοντολογικές αρχές. Αθήνα, 1995: 237.
 30. Bevis O.: Curriculum building in nursing. 3rd ed. St. Louis: Mosby, 1982: 42, 50.
 31. Lindell A.: Ethics, values and rights. J. Prof. Nurs. 1985, 1(2): 71.
 32. Lanara V.: Cultural values-influence on the delivery of care. Intensive Care Nursing, 1988, 4: 3-8.
 33. International Council of Nurses. The nurse's dilemma - Ethical considerations in nursing practice. Geneva: ICN, 1977: XII-XIII.
 34. Watson J.: Nursing: Human science and human care: A theory of nursing. Norwalk Conn: Appleton - Century - Crofts, 1985.
 35. Leininger MM.: Care: The essence of nursing and health. Thorefare. NJ, Slack, 1984.
 36. Fry S.: The ethic of caring: Can it survive in nursing? Nurs Outlook 1988, 36(1): 48.
 37. Bransfield A.H. (W) Holistic nursing: Some theoretical and practical effects of structuralist concepts in psychiatric nursing (Dissertation). Boston University. 1969: 37, 94.
 38. Benner P., and Wrubel J.: Caring is the candle that lights the dark, that permits us to find answers where others see none. Am. J. Nurs. 1988, 7: 1073-1075.
 39. Γαρδίκας ΚΔ.: Ηθικά προβλήματα στην ιατρική. Στό: Γαρδίκας ΚΔ. Λόγοι και λόγια. Αθήνα: Παρισιάνος, 1992: 124-136.
 40. Fenner KM.: Ethics and law in nursing: Professional perspectives. New York: Van Nostrand. 1980: 7.
 41. Davis A., and Aroskar M.: Ethical dilemmas and nursing practice. New York: Appleton - Century Crofts. 1978: 81, 106.
 42. Styles M.: On nursing. Toward a new endowment. St. Louis, Mosby, 1982, 61, 173.
 43. Ραγιά Α.: Νοσηλευτική ψυχικής υγείας - Ψυχιατρική νοσηλευτική. Αθήνα, 1993: 435.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

1. Το 2ο Διεθνές Συνέδριο EuroQUAN θα πραγματοποιηθεί στην πόλη Μάαστριχτ της Ολλανδίας στις 1-2 Δεκεμβρίου 1995.

Πληροφορίες: Karen Waterman, Conference and Exhibition Manager, *Networkinf for Quality*, Viking House, 17-19 Peterborough Road, Harrow, Middlesex, HA1 2AX, UK.

Τηλ.: +1814231066. Fax: +1814264302.

2. Η Ελληνική Αιματολογική Εταιρεία διοργανώνει το 7ο Πανελλήνιο Αιματολογικό Συνέδριο που θα πραγματοποιηθεί στη Θεσσαλονίκη στις 14-17 Δεκεμβρίου 1995 στο Συνεδριακό Κέντρο Δ.Ε.Θ. «Ιωάννης Βελλίδης».

Πληροφορίες: Γραμματεία Συνεδρίου «ΕΨΙΛΟΝ», Ποταμιάνου 20, 1128, Αθήνα, Τηλ.: 7487587, Fax: 8487588.

3. Στις 17-20 Μαρτίου 1996 θα πραγματοποιηθεί Ευρωπαϊκό Συνέδριο στο Πανεπιστήμιο του Sheffield της Αγγλίας με θέμα: "Traumatic Stress in Emergency Services. Peacekeeping Operations & Humanitarian Aid Organizations".

Πληροφορίες: Emergency Planning Department, Trent Regional Health Authority, Fulwood House, Old Fulwood Road, Sheffield S10 3TH, England. Τηλ.: 0114 2630300.

4. Το 1ο Παγκόσμιο Συνέδριο Παιδιατρικής Νοσηλευτικής θα πραγματοποιηθεί στην ιστορική πόλη Τολέδο της Ισπανίας στις 24-26 Απριλίου 1996 με θέμα: "Children and Nurses, a close Relationship".

Πληροφορίες: Prof. Dolores Ruiz, Enfermeria Infantil, Escuela Universitaria de Enfermeria y Fisioterapia Pl. Santo Domingo el Antiguo, s/n 45002 TOLEDE (ESPANA). Τηλ.: 3425268800.

5. Από τις 24 έως τις 27 Ιουνίου 1996 θα πραγματοποιηθεί το 8ο Συνέδριο της Ομάδας Εργασίας Νοσηλευτών Ερευνητών Ευρώπης στη Στοκχόλμη της Σουηδίας.

Πληροφορίες: WENR, Stockholm Convention Bureau, P.O. Box 6911, S-10239 Stockholm, Sweden. Τηλ.: 4687361500, Fax: 468348441.

6. Το 9ο Διεθνές Συνέδριο Ογκολογικής Νοσηλευτικής που διοργανώνεται από το "Nursing Standard" και την Παγκόσμια Εταιρεία Νοσηλευτών για τον Καρκίνο θα πραγματοποιηθεί στις 12-15 Αυγούστου 1996 στο Ξενοδοχείο Metropole της πόλης Brighton, Sussex της Μεγάλης Βρεταννίας.

Πληροφορίες: Karen Waterman, Conference and Exhibition Manager, *Nursing Standard*, Viking House 17-19 Peterborough Road, Harrow, Middlesex, HA1 2AX, UK. Τηλ.: +1814231066. Fax: +1814264302.

7. Το 1ο Διεθνές Συνέδριο με θέμα "Priorities in Health Care. Needs, Ethics, Economy, Implementation" θα πραγματοποιηθεί στη Στοκχόλμη της Σουηδίας από τις 13 έως 16 Οκτωβρίου 1996. Πληροφορίες: Conference Secretariat, Priorities in Health Care, Stockholm Convention Bureau, P.O. Box 6911, S-102 39 Stockholm, Sweden. Τηλ.: +4687361500, Fax: +468348441.

8. Το "Lapland College of Health Care" της Φινλανδίας διοργανώνει Συνέδριο στις 3, 4 και 5 Δεκεμβρίου 1996 με θέμα: "People, Environmental Conditions and Health in the Arctic Region". Πληροφορίες: Conference Secretary, Anneli Kivela, Lapland College of Health Care, Porokatu 35, 96400 Rovaniemi, Finland.

9. Όπως έχει ήδη ανακοινωθεί σε προηγούμενο τεύχος (1ο Τεύχος '95) το 21ο Συνέδριο του Διεθνούς Συμβουλίου των Νοσηλευτών θα πραγματοποιηθεί στην πόλη Βανκούβερ του Καναδά στις 15-20 Ιουνίου 1997. Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν με ομιλία παρακαλούνται όπως στείλουν περίληψη αυτής έως και 15/1/96 στην παρακάτω διεύθυνση:

21st ICN Quadrennial Congress

Administrative Office, SYMPORG S.A.

7, av. Pictet-de-Rochemont, CH-1207 GENEVA, Switzerland

Τηλ.: +41227863744

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Ένα Διεθνές Μεταπτυχιακό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα με θέμα: «Προαγωγή Υγείας», διάρκειας 7 εβδομάδων παρέχεται από το Πανεπιστήμιο του Luneburg της Γερμανίας για τα έτη 1995-1997. Η περίοδος της μετεκπαίδευσης χωρίζεται σε τρία τμήματα, διάρκειας 2 εβδομάδων το κάθε ένα και μιας εβδομάδας στο τέλος.

Πληροφορίες: Health Promotion Unit, Centre for Applied Health Sciences at the Polytechnic of North East Lower Saxony and the University of Luneburg, Bardowicker Strasse 27, 21335 Luneburg, Germany, Τηλ.: (+49) 4131/390097, Fax: (+39) 4131/390321.

2. Το Πανεπιστήμιο του Surrey της Μεγάλης Βρεταννίας προσφέρει μεταπτυχιακά προγράμματα "Msc in Applied Professional Studies in Education and Training". Οι ενδιαφερόμενοι ας επικοινωνήσουν με:

Mrs Elizabeth Oliver, Administrative Officer for the Postgraduate Center of Professional and Adult Education, Department of Educational Studies, University of Surrey, Guildford, Surrey, GU, 25XH, England.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Οι κοινές οδηγίες προς τους συγγραφείς αποτελούν προϋπόθεση για την ομοιομορφία στη συγγραφή και διάταξη των άρθρων του περιοδικού ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ, γεγονός απαραίτητο για την ευχερέστερη επεξεργασία του κειμένου από τους αναγνώστες και τους τεκμηριωτές.

Η σύνταξη του περιοδικού ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ, μετά από απόφαση του ΔΣ του ΕΣΔΝΕ, δέχεται μόνο κείμενα που έχουν γραφεί σύμφωνα με τις οδηγίες που δημοσιεύονται στη συνέχεια και στην αντίθετη περίπτωση επιστρέφονται στους συγγραφείς. Άλλωστε αυτό αποτελεί υποχρέωση, εφόσον η ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ μπήκε στην ομάδα των Επιστημονικών περιοδικών του ΙΑΤΡΟΤΕΚ.

I. Είδη εργασιών

Στη ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ δημοσιεύονται κατ' εξοχήν εργασίες πάνω σε Νοσηλευτικά θέματα. Ειδικότερα δημοσιεύονται:

1. Άρθρα σύνταξης: Σύντομα ανασκοπικά άρθρα σε επίκαιρα και αμφιλεγόμενα θέματα, που γράφονται με προτροπή της συντακτικής επιτροπής. Όταν εκφράζουν συλλογικά τη Σύνταξη του περιοδικού είναι ανυπόγραφα. Στις άλλες περιπτώσεις είναι ενυπόγραφα.
2. Γενικά θέματα, που σχετίζονται με τις Επιστήμες Υγείας ή και όχι και δεν εμπίπτουν στις άλλες κατηγορίες άρθρων του περιοδικού.
3. Ανασκοπήσεις: Ολοκληρωμένες αναλύσεις νοσηλευτικών θεμάτων, στις οποίες υπογραμμίζονται ιδιαίτερα οι σύγχρονες απόψεις. Γίνονται δεκτές ανασκοπήσεις μέχρι δύο συγγραφέων.
4. Ερευνητικές εργασίες: Έρευνες προοπτικού ή αναδρομικού χαρακτήρα, που πραγματοποιήθηκαν με βάση ερευνητικό πρωτόκολλο το οποίο θα περιγράφεται αναλυτικά στη μεθοδολογία. Περιέχουν πρωτοδημοσιευόμενα αποτελέσματα.
5. Ενδιαφέρουσες περιπτώσεις: Γίνονται δεκτά άρθρα, εφόσον αφορούν νέα αντιμετώπιση νοσηλευτικού προβλήματος και έχει ακολουθηθεί νέα μεθόδευση στην αντιμετώπισή του.
6. Κλινικές μελέτες: Παρουσιάζεται βασικά η εμπειρία του συγγραφέα για μια ομάδα αρρώστων.

7. Επίκαιρα θέματα: Σύντομη περιγραφή των τελευταίων απόψεων σε συγκεκριμένο θέμα.
8. Σεμινάρια, Στρογγυλά Τραπέζια, Διαλέξεις.
9. Νομοθεσία: Δημοσιεύματα στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και έχουν σχέση άμεση ή έμμεση με τη Νοσηλευτική.
10. Βιβλιοκρισία - Βιβλιοπαρουσίαση.
11. Γράμματα προς τη Σύνταξη: Περιέχουν κρίσεις για δημοσιευμένα άρθρα, πρόδρομα αποτελέσματα εργασιών, παρατηρήσεις για ανεπιθύμητες ενέργειες, κρίσεις για το περιοδικό κ.λπ. Δημοσιεύονται ενυπόγραφα.

II. Γλώσσα

Η γλωσσική ομοιομορφία των άρθρων είναι απαραίτητη. Τα άρθρα που υποβάλλονται για δημοσίευση πρέπει να είναι γραμμένα στη δημοτική και με μονοτονικό σύστημα.

III. Κρίση εργασιών

Κάθε χειρόγραφο κρίνεται ανεξάρτητα από δύο κριτές, που επιλέγονται από τη συντακτική επιτροπή. Σε περίπτωση διαφωνίας, ορίζεται νέος κριτής και το δημοσιεύσιμο ή όχι της εργασίας αποφασίζεται τελικά από τη συντακτική επιτροπή. Τα ονόματα των κρινομένων και των κριτών παραμένουν αμοιβαία και αυστηρά απόρρητα.

IV. Προετοιμασία του χειρόγραφου

Όλο το άρθρο πρέπει να είναι δακτυλογραφημένο από τη μια πλευρά των σελίδων, με διπλό διάστημα σε λευκό χαρτί συνηθισμένου μεγέθους (ISO A4 212 × 277 mm ή 21 × 29,7 cm), με περιθώρια τουλάχιστον 2,5 cm. Τα εξής κεφάλαια αρχίζουν σε ιδιαίτερη σελίδα:

Η σελίδα τίτλου
Η περίληψη
Οι λέξεις ευρετηριασμού
Το κείμενο
Οι ευχαριστίες

Η αγγλική περίληψη

Ο κατάλογος με τις βιβλιογραφικές παραπομπές

Οι πίνακες

Οι εικόνες*

Οι λεζάντες των εικόνων

Οι πίνακες και οι εικόνες πρέπει να είναι καλής ποιότητας, σε σπλιπνή επιφάνεια, όχι κολλημένα σε χαρτόνι, συνήθως 127 × 173 mm, όχι μεγαλύτερα από 203 × 254 mm, κατάλληλο για μονόστηλη ή δίστηλη αναπαραγωγή.

Όλες οι σελίδες αριθμούνται, στην πάνω δεξιά γωνία, με αραβικούς αριθμούς, αρχίζοντας από τη σελίδα τίτλου.

Εφαρμόζονται οι οδηγίες του περιοδικού σχετικά με την εκχώρηση της αποκλειστικότητας (copyright).

1. Η σελίδα του τίτλου

- α. Περιλαμβάνει τον κύριο τίτλο του άρθρου, που πρέπει να είναι σύντομος (μέχρι 10 λέξεις - 40 διαστήματα συμπεριλαμβανομένων και των διαστημάτων) και περιεκτικός, και τον υπότιτλο (εάν υπάρχει). Οι λέξεις του τίτλου πρέπει να περιέχουν λέξεις «κλειδιά» που να χαρακτηρίζουν το περιεχόμενο του άρθρου. Συντομογραφίες δεν επιτρέπονται στον τίτλο.
- β. Το πλήρες ονοματεπώνυμο κάθε συγγραφέα, με τη σειρά που εμφανίζονται στο άρθρο, γραμμένο στην ονομαστική, και να αναφέρονται οι μεγαλύτεροι ακαδημαϊκοί τίτλοι τους. Οι συγγραφείς να ακολουθούν ένα τρόπο γραφής του ονόματός τους. Η γραφή των ονομάτων στην αγγλική πρέπει σ' όλες τις δημοσιεύσεις του συγγραφέα να παραμένει όμοια. Τα ονόματα των συγγραφέων χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα.
- γ. Το ίδρυμα, κλινική ή εργαστήριο, Σχολή, από το οποίο προέρχεται η εργασία.
- δ. Αν υπάρχουν επιστήμονες της ερευνητικής ομάδας που διαφωνούν με την εργασία.
- ε. Το όνομα, διεύθυνση και τηλέφωνο του συγγραφέα για αλληλογραφία και ανάτυπα.
- στ. Επειδή πολλές φορές η ημερομηνία δημοσιεύματος ενός άρθρου απέχει σημαντικά από την ημερομηνία υποβολής του, επιβάλλεται η καταχώρηση της τελευταίας σε υποσημείωση στην πρώτη σελίδα.

V. Περίληψη - Λέξεις ευρετηριασμού (Keywords)

1. Ελληνική

Η περίληψη δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 200 λέξεις. Πρέπει να ανακεφαλαιώνει τους στόχους της ερ-

γασίας, το υλικό, τη μέθοδο, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Κάτω από την περίληψη συχνά είναι χρήσιμες 3-10 λέξεις ή μικρές φράσεις (απλοί ή περιφραστικοί όροι) ευρετηριασμού που δεν πρέπει να περιέχονται στον τίτλο, απαραίτητες για τους τεκμηριωτές. Οι λέξεις αυτές πρέπει να αντιστοιχούν στους διεθνείς όρους λεξικογράφησης που χρησιμοποιεί το Index Medicus (Ελληνική μετάφραση MeSH), αν είναι δυνατόν.

2. Αγγλική

Περιλαμβάνει τα ονόματα των συγγραφέων με κεφαλαία και τον τίτλο της εργασίας στα αγγλικά. Στις πρωτότυπες εργασίες και τις ανασκοπήσεις πρέπει να έχει έκταση 350-500 λέξεις, ενώ στα υπόλοιπα άρθρα μέχρι 150 λέξεις. Πρέπει να αναφέρει το σκοπό της εργασίας, τη μέθοδο και το υλικό, τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα. Στις ανασκοπήσεις πρέπει να αναφέρονται όλα τα κεφάλαια που δίνονται και τα βασικά συμπεράσματα.

VI. Βιβλιογραφικές παραπομπές

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές στο κείμενο, όπως και στους πίνακες και στις εικόνες με τους τίτλους τους, προσδιορίζονται με αραβικούς αριθμούς (σε παρένθεση). Τελείες ή κόμματα σημειώνονται μετά την παρένθεση που περιέχει τη βιβλιογραφική παραπομπή. Η αρίθμηση των βιβλιογραφικών παραπομπών γίνεται κατά αύξοντα αριθμό και με τη σειρά που εμφανίζονται στο κείμενο.

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές που αναφέρονται μόνο στους πίνακες ή στους τίτλους των εικόνων, σημειώνονται κατά σειρά στα πλαίσια αυτού του ιδιαίτερου κειμένου. Λεπτομερής παράθεση αυτών των βιβλιογραφικών παραπομπών γίνεται αμέσως μετά τη λήξη του τίτλου της εικόνας και σε υποσημείωση στους πίνακες. Πριν από την αναλυτική παράθεση της βιβλιογραφικής παραπομπής γράφεται ο αντίστοιχος αριθμός που σημειώθηκε στον τίτλο της εικόνας ή στον πίνακα.

Όλες οι βιβλιογραφικές παραπομπές που αναφέρονται στο κείμενο (και μόνον αυτές) καταχωρούνται στο βιβλιογραφικό κατάλογο, που αρχίζει σε ιδιαίτερη σελίδα μετά το κείμενο και τις ευχαριστίες. Πριν από κάθε βιβλιογραφική παραπομπή στον πίνακα, προηγείται ο αντίστοιχος αριθμός που σημειώθηκε στο κείμενο και στον οποίο αντιστοιχεί η βιβλιογραφία.

Οι βιβλιογραφικές παραπομπές που αναφέρονται σε άρθρα που δημοσιεύθηκαν στα ελληνικά, γράφονται με ελληνικούς χαρακτήρες και με τον ελληνικό τίτλο του άρθρου. Κατά τα άλλα γράφονται σύμφωνα με τις υποδείξεις αυτού του υποκεφαλαίου.

* Τα σχήματα, οι χάρτες, τα διαγράμματα, οι φωτογραφίες και οποιοδήποτε άλλο απεικονιστικό υλικό χαρακτηρίζονται σαν εικόνα.

Για τη σύνταξη του βιβλιογραφικού καταλόγου αναφέρονται παρακάτω παραδείγματα σύμφωνα με τις προδιαγραφές της National Library of Medicine των ΗΠΑ και του Index Medicus. Σε γενικές γραμμές, προηγούνται τα ονόματα των συγγραφέων (μετά το επώνυμο και το όνομα - χωρίς τελείες - ακολουθεί κόμμα και το επώνυμο του επόμενου συγγραφέα, κ.ο.κ.), ακολουθεί ο τίτλος της εργασίας, το περιοδικό σε συνταμογραφία, το έτος, ο τόμος του περιοδικού, άνω και κάτω τελείες και οι σελίδες του άρθρου (πρώτη, παύλα και τελευταία). Παρακάτω αναφέρονται παραδείγματα βιβλιογραφικών παραπομπών για τη σύνταξη του καταλόγου της βιβλιογραφίας.

Οι συντμήσεις των τίτλων των περιοδικών πρέπει να γράφονται σύμφωνα με το Index Medicus, που δημοσιεύονται κάθε χρόνο, τον Ιανουάριο, σε χωριστό τεύχος (List of Journals Indexed in Index Medicus). Για τις συντμήσεις των ελληνικών περιοδικών υπάρχει ο σχετικός κατάλογος του ΙΑΤΡΟΤΕΚ, που έγινε σύμφωνα με τις υποδείξεις του ISO 4, 1972 (2). Πρέπει ν' αποφεύγεται η χρησιμοποίηση περιλήψεων (abstracts) ως βιβλιογραφική παραπομπή. «Α δημοσιεύσεις παρατηρήσεις» και «προσωπικές επικοινωνίες» δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως βιβλιογραφίες, αν όμως είναι γραπτή και όχι προφορική επικοινωνία μπορεί να αναφερθεί στο κείμενο (σε παρένθεση). Εργασίες που έχουν γίνει δεκτές για δημοσίευση, αλλά δεν δημοσιεύθηκαν ακόμη, μπορούν να αναφερθούν στη βιβλιογραφία. Στην περίπτωση αυτή σημειώνεται το περιοδικό και η φράση «υπό δημοσίευση» (σε παρένθεση). Κατά την αναφορά μιας τέτοιας εργασίας στο κείμενο σημειώνεται «α δημοσιεύσεις παρατηρήσεις» (σε παρένθεση).

Οι βιβλιογραφίες πρέπει να επαληθεύονται από τους συγγραφείς από τα πρωτότυπα κείμενα. Η σύνταξη του βιβλιογραφικού καταλόγου γίνεται αριθμητικά με βάση τον αύξοντα αριθμό και τη σειρά εμφάνισης των βιβλιογραφικών παραπομπών στο κείμενο.

Παραδείγματα του ορθού τρόπου γραφής των βιβλιογραφιών δίνονται παρακάτω.

1. Περιοδικά

α. Τυπικό άρθρο περιοδικού.

Αναφέρονται τα επώνυμα και τα αρχικά των ονομάτων όλων των συγγραφέων μέχρι έξι (όταν είναι περισσότεροι ακολουθεί η ένδειξη et al, στα ελληνικά άρθρα γράφουμε και συν.), ο τίτλος της εργασίας, η συντομογραφία του περιοδικού, το έτος, ο τόμος, η πρώτη και η τελευταία σελίδα της δημοσίευσης. Π.χ. You CH, Lee KY, Chey WY, Menguy R. Electrogastrographic study of patients with unexplained nausea. Gastroenterology 1980, 79: 311-314

β. Συλλογικό άρθρο (μεγάλη ομάδα συγγραφέων). The Royal Marsden Hospital Bone-Marrow Transplantation Team. Failure of synergistic bone-marrow graft without preconditioning in post-hepatitis marrow aplasia. Lancet 1977, 2: 242-244

γ. Δεν αναφέρεται συγγραφέας.

Anonymous (Ανώνυμος για ελληνική δημοσίευση). Coffee drinking and cancer of the pancreas (Editorial). Br Med J 1981, 283: 628

δ. Συμπληρωματικό τεύχος περιοδικού.

Mastri AR. Neuropathy of diabetic neurogenic bladder. Ann Intern Med 1980; 92 (2 Pt 2): 316-318

Frumin AM, Nussbaum J, Esposito M. Functional asplenia: demonstration of splenic activity by bone marrow scan. (Abstract). Blood 1979, 54 (Suppl. 1): 26a

ε. Περιοδικό με χωριστή αρίθμηση σε κάθε τεύχος.

Seaman WB. The case of the pancreatic pseudocyst. Hosp Pract 1981, 16 (Sep): 24-25

2. Βιβλία και άλλες Μονογραφίες

α. Ένας συγγραφέας.

Eisen HN. Immunology: an introduction to molecular and cellular principles of the immune response. 5th ed. New York, Harper and Row, 1974: 406

β. Συντάκτης, Πρόεδρος Συμποσίου, Επιμελητής έκδοσης.

(Πρόεδρος μιας ομάδας εργασίας ως συγγραφέας). Dausset J, Colombani J, eds. Histocompatibility testing 1972. Copenhagen: Munksgaard, 1973: 12-18

γ. Κεφάλαιο σε ένα βιβλίο.

Weinstein L, Swartz MN. Pathogenic properties of invading microorganisms. In: Sodeman WA Jr, Sodeman WA (eds) Pathologic physiology: mechanisms of disease. Philadelphia, WB Saunders, 1974: 457-472

δ. Δημοσίευση σε Πρακτικά.

Du Pont B. Bone marrow transplantation in severe combined immunodeficiency with an unrelated MLC compatible donor. In: White HJ, Smith R (eds) Proceedings of the third annual meeting of the International Society of Experimental Hematology. Houston, International Society for Experimental Hematology, 1974, 44-46

ε. Μονογραφίες σε σειρά εκδόσεων.

Hunninghake GW, Gadek JE, Szapiel SV et al. The human alveolar macrophage. In: Harris CC (ed) Cultured human cells and tissues in biomedical

research. New York, Academic Press, 1980, 54-56. (Stoner GD, ed. Methods and perspectives in cell biology, vol. 1)

στ. Δημοσίευση Πρακτορείου.

Ranofsky AL. Surgical operations in short-stay hospitals: United States - 1975. Hyattsville, Maryland: National Centre for Health Statistics, 1978. DHEW publication no. (PHS) 78-1785. (Vital and health statistics; series 13, no. 34)

ζ. Διδακτορική Διατριβή.

Cairns RB. Infrared spectroscopic studies of solid oxygen. (Dissertation) Berkeley, California: University of California, 1965, p. 156.

3. Άλλα άρθρα

α. Άρθρο εφημερίδας.

Shaffer RA. Advances in chemistry are starting to unlock mysteries of the brain: discoveries could help cure alcoholism and insomnia, explain mental illness. How the messengers work. Wall Street Journal 1977 Aug. 12: 1 (col 1), 10 (col 1)

β. Άρθρο περιοδικού επικαιρότητας.

Roueché B. Annals of Medicine: the Santa Claus Culture. The New Yorker 1971 Sep. 4: 66-81

γ. Για αδημοσίευτα άρθρα (γράφονται μέσα σε παρένθεση στο κείμενο).

(Scott CA, Nugen CA. Προσωπική Επικοινωνία). C Lerner RA, Dixon FJ. The induction of acute glomerulonephritis in rats, υπό δημοσίευση). (Smith J. New agents for cancer chemotherapy. Presented at the Third Annual Meeting of the American Cancer Society, June 13, 1983, New York)

VII. Πίνακες

Δακτυλογραφούνται με διπλό διάστημα σε χωριστή σελίδα. Αριθμούνται με τη σειρά που εμφανίζονται στο κείμενο, με αραβικούς αριθμούς και σημειώνεται σύντομος τίτλος για τον καθένα.

Σε κάθε στήλη γράφεται σύντομη επικεφαλίδα.

Γράφονται επεξηγηματικές πληροφορίες σε υποσημείωση και όχι στον τίτλο. Στις υποσημειώσεις εξηγούνται όλες οι μη καθιερωμένες συντμήσεις που χρησιμοποιούνται σε κάθε πίνακα. Στην Ελλάδα οι αποδεκτές συντμήσεις είναι λίγες και καθιερώθηκαν με το χρόνο (όπως ΤΚΕ, ΚΝΣ, ΕΝΥ) γι' αυτό καλό είναι να γράφεται ο όρος ή ο ορισμός και σε παρένθεση η συντομογραφία. Στις υποσημειώσεις χρησιμοποιούνται τα παρακάτω σύμβολα, με την εξής σειρά:

*, **, ***, +, ++, \$\$\$.

Αποφεύγονται οι κάθετες και οριζόντιες γραμμές.

Επεξηγούνται τα στατιστικά σύμβολα όπως SD (σταθερή απόκλιση) και SEM (σταθερό σφάλμα).

Εάν χρησιμοποιούνται στοιχεία από δημοσιευμένο ή μη υλικό, εξασφαλίζεται η άδεια και αναφέρεται σαφώς στις ευχαριστίες.

Πολλοί πίνακες σε κείμενο μικρής έκτασης μπορεί να προκαλέσουν δυσκολίες στη σελιδοποίηση. Εξετάζονται προηγούμενα τεύχη του περιοδικού στο οποίο πρόκειται να σταλεί η εργασία και υπολογίζεται πόσοι πίνακες μπορούν να μπουν ανά 1.000 λέξεις κειμένου.

Ο εκδότης, κατά την αποδοχή της εργασίας μπορεί να ζητήσει για τους επιπλέον πίνακες με πρόσδετα σημαντικά στοιχεία, που δεν μπορούν να δημοσιευτούν λόγω χώρου, να παρέχονται από τους συγγραφείς σε όποιον ενδιαφέρεται να τους ζητήσει. Στην περίπτωση αυτή θα προστεθεί η σχετική δήλωση στο κείμενο. Υποβάλλονται αυτοί οι πίνακες μαζί με την εργασία.

VIII. Εικόνες

Υποβάλλεται ο απαραίτητος αριθμός εικόνων. Οι εικόνες πρέπει να είναι φτιαγμένες από σχεδιαστές και φωτογραφημένες.

Στοιχεία από γραφομηχανή ή γραμμένα με το χέρι στις εικόνες δεν γίνονται δεκτά. Τα γράμματα, οι αριθμοί και τα σύμβολα πρέπει να είναι καθαρά, ομοιόμορφα, κατάλληλου μεγέθους ώστε στη σμίκρυνση για τη δημοσίευση να είναι ευανάγνωστα.

Αντί των πρωτότυπων διαγραμμάτων, ακτινογραφιών κ.λπ. πρέπει να αποστέλλονται οι αντίστοιχες φωτογραφίες (μαυρόασπρες) διαστάσεων συνήθως 12,7 × 17,3 cm και όχι μεγαλύτερες από 20,3 × 25,4 cm.

Οι τίτλοι και οι επεξηγήσεις πρέπει να γράφονται στους τίτλους των εικόνων και όχι επάνω τους.

Στο πίσω μέρος των εικόνων πρέπει να έχει αυτοκόλλητο για να σημειώνεται ο αριθμός της εικόνας και το όνομα (του πρώτου) συγγραφέα και ένα βέλος να δείχνει το πάνω μέρος της.

Οι πίσω επιφάνειες των φωτογραφιών δεν γράφονται. Οι φωτογραφίες δεν επικολλούνται σε χαρτόνι, ούτε φδεύονται καρφιστώνοντας ή συγκρατώντας τις με συνδετήρες και δεν διπλώνονται.

Εάν υπάρχουν φωτογραφίες ατόμων, θα πρέπει είτε τα πρόσωπά τους να μη διακρίνονται, είτε να συνοδεύονται από γραπτή άδεια χρησιμοποίησης των φωτογραφιών τους ως έχουν.

Οι φωτογραφίες αριθμούνται στο κείμενο κατά σειρά. Εάν μια φωτογραφία έχει δημοσιευθεί κάπου αλλού, σημειώνεται στις ευχαριστίες η πηγή προέλευσης και εσωκλείεται η γραπτή άδεια του εκδότη που έχει την αποκλειστικότητα αναδημοσίευσης (copyright) της φωτογραφίας. Η άδεια χρειάζεται, ανεξάρτητα από το ποιος είναι ο συγγραφέας ή ο εκδότης, εκτός εάν το έγγραφο είναι δημόσιο.

Για τις έγχρωμες φωτογραφίες, στέλνονται τα έγχρωμα αρνητικά ή τα θετικά των διαφανειών και, όταν κρίνεται απαραίτητο, σχεδιαγράμματα τα οποία θα δεί-

χνουν το προς αναπαραγωγή τμήμα της εικόνας. Επιπλέον στέλνονται δύο δετικές έγχρωμες φωτογραφίες για να βοηθηθούν οι εκδότες στο να κάνουν υποδείξεις κατά τη φωτομηχανική αναπαραγωγή. Έγχρωμες φωτογραφίες δεν δημοσιεύονται, εκτός αν οι συγγραφείς αναλάβουν την επιπλέον δαπάνη της εκτύπωσής τους.

Τίτλοι των εικόνων (λεζάντες)

Δακτυλογραφούνται οι τίτλοι των εικόνων σε διπλό διάστημα, σε χωριστή σελίδα και αριθμούνται με αραβικούς αριθμούς. Εάν χρησιμοποιούνται σύμβολα, βέλη, αριθμοί ή γράμματα για να χαρακτηρίσουν τμήματα των εικόνων, σημειώνονται στους τίτλους και επεξηγούνται με ακρίβεια.

IX. Μονάδες μέτρησης

Μετρήσεις μήκους, ύψους, βάρους και όγκου πρέπει να αναφέρονται σε μετρικές μονάδες (μέτρο, χιλιόγραμμο, λίτρο) ή στις υποδιαιρέσεις τους.

Οι θερμοκρασίες πρέπει να δίνονται σε βαθμούς Κελσίου. Οι αρτηριακές πιέσεις πρέπει να δίνονται σε χιλιοστά στήλης υδραργύρου.

Όλες οι τιμές των αιματολογικών και βιοχημικών μετρήσεων πρέπει να αναφέρονται σύμφωνα με το σύστημα μονάδων SI κ.ά.

X. Συντμήσεις - Σύμβολα

Χρησιμοποιούνται μόνο οι καθιερωμένες συντμήσεις. Αποφεύγονται οι συντμήσεις στον τίτλο της εργασίας και της περίληψης. Κατά την πρώτη εμφάνιση της σύντμησης στο κείμενο πρέπει να δίνεται ολόκληρος ο όρος από τον οποίο προέρχεται, εκτός εάν πρόκειται για μονάδα μέτρησης γνωστού και καθιερωμένου συστήματος, π.χ. SI κ.ά.

XI. Υποβολή άρθρου

Το άρθρο (δακτυλογραφημένο κείμενο), φωτογραφίες και διαφάνειες (μέσα σε σκληρό χαρτί για να μη

διπλωθούν κατά την ταχυδρόμηση και σε χωριστό φάκελλο), πίνακες κ.λπ., σε τρία (3) αντίτυπα, ταχυδρομούνται στον ΕΣΔΝΕ, υπόψη Κας Μαρίας Μαλγαρινού. Οι συγγραφείς πρέπει να διατηρούν αντίγραφα άριστης ποιότητας όλου του υλικού που αποστέλλουν.

Το άρθρο πρέπει να συνοδεύεται από επιστολή του συγγραφέα, η οποία θα περιλαμβάνει:

1. Πληροφορίες για το αν πρόκειται για πρώτη δημοσίευση ή υποβολή για δημοσίευση μέρους της εργασίας.
2. Δήλωση ότι η εργασία διαβάστηκε και εγκρίθηκε από όλους τους συγγραφείς.
3. Το όνομα, τη διεύθυνση και το τηλέφωνο του συγγραφέα που είναι υπεύθυνος για την αλληλογραφία και την επικοινωνία με τους άλλους συγγραφείς και για τη διόρθωση του τελικού δοκιμίου.
4. Δήλωση αν οι συγγραφείς δέλουν ή όχι ανάτυπα του άρθρου.

Η επιστολή πρέπει να περιέχει πρόσθετες πληροφορίες που μπορούν να βοηθήσουν τον εκδότη για το χαρακτηρισμό του είδους του άρθρου και εάν οι συγγραφείς επιθυμούν να αναλάβουν την οικονομική επιβάρυνση εκτύπωσης των εγχρώμων φωτογραφιών. Η εργασία πρέπει να συνοδεύεται από αντίγραφα αδειών που χρειάζονται, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί και αναπαράχθει δημοσιευμένο υλικό ή φωτογραφίες από μων ή αναφοράς για ιδιαίτερες προσωπικές πληροφορίες ανθρώπων που μπορούν να αναγνωριστούν ή τα πρόσωπα που αναφέρονται στην εργασία.

XII. Εκτύπωση άρθρου

Οι συγγραφείς υποχρεούνται σε μια τυπογραφική διόρθωση, στην οποία αποκλείεται η μεταβολή του κειμένου ή προσθήκη εικόνων, σχεδίων κ.λπ., εκτός εάν υπάρξει άδεια της Συντάξεως. Η δαπάνη εκτύπωσης επιπλέον ανατύπων από το προβλεπόμενο (σύνολο για όλους τους συγγραφείς του άρθρου Νο 10) βαρύνει τους συγγραφείς. Η διόρθωση των δοκιμίων δεν πρέπει να καθυστερεί πάνω από 2-3 ημέρες. Όταν επιστρέφονται, δηλώνεται και ο αριθμός των αιτούμενων συνολικώς ανατύπων.